

Nr 39.

Ankom till riksdagens kansli den 29 maj 1936 kl. 9 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 20, 96 och 101 regeringsformen ävensom en i ämnet väckt motion.

Till konstitutionsutskottets handläggning hava båda kamrarna den 4 mars 1936 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 98, vari Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt följande

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av §§ 20, 96 och 101 regeringsformen.

§ 20.

Mål, vilka behandlas i särskild i kriminallag för krigsmakten föreskriven ordning, skola, där de dragas under Konungens prövning, uti högsta domstolen företagas och avgöras. Tvenne militärpersoner av högre grad, dem Konungen härtill utser och förordnar, böra, där ej Konungen och riksdagen, i den ordning 87 § 1 mom. stadgar, annorlunda besluta, med domare jäv och ansvar, och utan särskilt arvode, sådana mål i högsta domstolen övervara och däröver rösta; dock må domarenas antal icke överstiga åtta.

§ 96.

Varje lagtima riksdag skall förordna två för lagkunskap och utmärkt redlighet kända män, den ene såsom justitieombudsman och den andre såsom militieombudsman, att i egenskap av riksdagens ombud, efter den instruktion riksdagen för vardera utfärdat, hava tillsyn över lagars och författningars efterlevnad, militieombudsmannen i vad de skola tillämpas i mål, vilka behandlas i särskild i kriminallag för krigsmakten föreskriven ordning, samt av ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel och justitieombudsmannen i vad de eljest skola vid domstolarna samt av ämbets- och tjänstemän tillämpas, ävensom att enligt den fördelning nu är sagd, vid vederbörliga domstolar i laga ordning tilltala dem, som uti sina ämbetens utövning av våld, mannamån eller annan orsak någon olaglighet begått eller underlåtit att sina ämbetsplikter behörigen fullgöra. Ombudsmännen vare i all måtto underkastade samma ansvar och plikt, som allmän lag och rättegångsordning för aktorer utstaka.

§ 101.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess ledamöter en eller flera funnes hava av egen nytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära och egendom, eller regeringsrätten eller en eller flere av dess ledamöter funnes hava vid prövning av besvärsmål låtit sådant förhållande komma sig till last, vare justitieombudsmannen eller, om målet är behandlat i särskild i kriminallag för krigsmakten föreskriven ordning, militieombudsmannen pliktig, ävensom Konungens justitiekansler berättigad, att vid den rikets domstol, som här nedanför bestämmes, den felaktige under tilltal ställa, samt till ansvar efter rikets lag befordra.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för propositionen får utskottet hänvisa till det till propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden den 28 februari 1936.

I samband med förevarande proposition har utskottet förehaft den i anledning av densamma inom första kammaren väckta motionen, nr 312, av herr *Carl Carlsson*, vari hemställes om avslag å propositionen.

Beträffande motiveringen för motionen får utskottet hänvisa till densamma.

Sedan 1932 års riksdag i skrivelse (nr 68) till Kungl. Maj:t anhållit om utredning och förslag i frågan huruvida och i vad mån en överflyttning å de allmänna domstolarna av mål, som höra till krigsdomstolarnas upptagande, kunde ske, förelades riksdagen år 1933 genom proposition (nr 223) lagförslag i ämnet samt genom proposition (nr 226) förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen, enligt vilket bestämmelsen om militära ledamöter i högsta domstolen vid behandlingen av militära mål skulle utgå ur paragrafen. Båda de framlagda förslagen förföllo i följd av kamrarnas skiljaktiga beslut. Under beredningen och riksdagsbehandlingen av propositionerna gjorde sig skilda meningar gällande angående innebörden av de grundlagsparagrafer, i vilka krigsdomstolarna omnämnas. Sålunda framhöll bl. a. konstitutionsutskottet (utlåtande nr 36), att § 20 regeringsformen byggde på förutsättningen, att särskilda krigsdomstolar finnas såväl i fredstid som i krigstid, samt att föreskriften i 5 § 10 mom. tryckfrihetsförordningen, att vissa tryckfrihetsmål skola upptagas av krigsdomstol och icke av allmän domstol, måste anses hava erhållit sin utformning med hänsyn härtill.

År 1934 tillkallades inom justitiedepartementet sakkunniga (herrar Reuterskiöld, Sävström och Sigurd Hansson) att verkställa utredning av frågan om sådana ändringar i grundlagarna, att spørsmålet om krigsdomstolarnas avskaffande kunde lösas oberoende av bestämmelser i grundlag om juridiktionen i militära mål. De sakkunniga uttalade såsom sin uppfattning, att dylika grundlagsändringar icke kunde anses vara förenade med konsti-

tionella betänkligheter. Det syntes dem tvärtom varken erforderligt eller lämpligt, att regleringen av de militära jurisdiktionen i de lägre instanserna skulle hava grundlags helgd. Det av de sakkunniga uppgjorda grundlagsändringsförslaget — som avsåg att icke i någon punkt göra ändring i gällande rätt — innebar i fråga om §§ 20, 96 och 101 regeringsformen samt 5 § 10 mom. tryckfrihetsförordningen att termen krigsdomstol utelöstes och ersattes med uttryck, som hänförde sig till det i § 87 regeringsformen förekommande begreppet kriminallag för krigsmakten, vari jämväl inbegreps processlagstiftningen med avseende å mål, som skola bedömas enligt sådan lag. Bestämmelsen i § 20 regeringsformen om militära ledamöters medverkan i högsta domstolen skulle enligt de sakkunnigas förslag kvarstå, dock med tillägg av innebörd att bestämmelsen skulle kunna upphävas, om Konung och riksdag så beslutade i den i § 87 första stycket stadgade ordning. De sakkunniga framhöllo, att en viss analogi med vad sålunda föreslagits funnes i § 80 regeringsformen.

Sakkunnigförslaget har lagts till grund för det i förevarande proposition framlagda grundlagsändringsförslaget, dock att den av de sakkunniga föreslagna ändringen av 5 § 10 mom. tryckfrihetsförordningen icke upptagits i förevarande proposition utan beaktats vid utarbetandet av propositionen nr 235 angående tryckfrihetsprocessens ombildning.

Föredragande departementschefen har till stöd för det framlagda grundlagsförslaget framhållit, att genom dess antagande av innevarande och nästkommande års riksdagar den fördelen skulle vinnas, att en reform av krigslagstiftningen kunde genomföras så snart utredningen därom blivit slutförd. Det synes utskottet emellertid riktigt och välbetänkt, att en avvaktande hållning intages i den föreliggande grundlagsfrågan. Reformen av krigslagstiftningen är icke av så brådskande natur, att spørsmålet om de härför erforderliga ändringarna i grundlagarna bör göras till föremål för prövning redan nu. Det är tvärtom av vikt, att frågan härom först upptages till bedömning i samband med att ett eventuellt lagförslag angående krigsdomstolarnas avskaffande förelägges riksdagen. Härtill kommer, att en genomgripande omdaning av vårt lands försvarsväsen är förestående samt att frågan om humanisering av den militära strafflagstiftningen ännu väntar på sin lösning, vilket jämväl talar för ett uppskov med den föreliggande grundlagsfrågan. Utskottet hemställer därför,

Utskottet.

att riksdagen med bifall till motionen I: 312 ville avslå
Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 29 maj 1936.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: Herrar Hallén, Gustaf Adolf Björkman, Oscar Gottfrid Karlsson, Stendahl*, Sandegård*, Rydberg*, Västberg, Per Andersson*, John Björck*, Anders Andersson, Carlström, Borg, Andersson i Igelboda*, Fast, Olsson i Mora, Ewald Lindmark, Andersson i Malmö*, Lundqvist, Eriksson i Toftered och Nilsson i Karlstad.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Hallén, Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Västberg, Anders Andersson, Borg, Andersson i Igelboda, Fast och Andersson i Malmö*, vilka, under åberopande av vad departementschefen anfört, yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition.
